

Управління культури облдержадміністрації
Тернопільська обласна бібліотека для дітей

«Затверджую»
Директор обласної бібліотеки
для дітей
Н.С. Новіцька

Звіт
про роботу Тернопільської обласної
бібліотеки для дітей
за 2012 рік

Тернопіль 2013

Зміст

1. Вступ

2. Основні показники роботи

3. Основні напрямки діяльності у 2012 році

- 3.1. Формування та організація бібліотечного ресурсу*
- 3.2. Організація та збереження бібліотечного фонду*
- 3.3. Довідково-бібліографічна та інформаційна робота ТОбД*
- 3.4. Інформаційно-бібліографічна робота в бібліотеках області*
- 3.5. Організація роботи з користувачами*
- 3.6. Програмно-проектна діяльність бібліотеки*

4. Рекламно-інформаційні заходи

5. Використання Інтернет-технологій

6. Науково-методична робота ТОбД

- 6.1. Методична діяльність бібліотек області*
- 6.2. Соціологічна робота*

7. НОП

Додаток

Скорочення, вживані в тексті

1. Вступ

Стратегічним напрямком діяльності бібліотеки у 2012 році була реалізація прав дітей на задоволення інформаційно-бібліографічних запитів на друковані видання, забезпечення користувачам вільного доступу до світових інформаційних ресурсів за допомогою мережі інтернет, організацію змістовного дозвілля відвідувачів. Максимум зусиль спрямовано на реалізацію Всеукраїнських, обласних, власних цільових програм та проектів, удосконалення бібліотечних послуг, співпрацю з громадськими організаціями, виховними установами, навчальними закладами тощо.

Робота бібліотеки характеризувалась зростанням популярності книгозбірні серед громадськості, жителів міста та області, зміцненням позицій, як закладу, що технічно, технологічно та змістовно наблизився до відповідності вимогам читачів та викликам часу.

Згідно з річним планом на 2012 рік та враховуючи потреби читачів колективом бібліотеки реалізовано низку творчих акцій, програм та проектів. Постійно в центрі уваги була робота з патріотичного, морально-правового, естетичного виховання читачів, активно проводилась робота з відродження сімейного читання.

У звітному році реалізовано проект «Бібліомістечко», який отримав перемогу у конкурсі за програмою «Бібліоміст». Завдяки успіхам у реалізації проекту бібліотека взяла участь у Ярмарку бібліотечних інновацій «Сучасна бібліотека: розвиваємо місцеві громади», під час якого за підсумками конкурсу на кращу інноваційну бібліотечну послугу бібліотека отримала нагороду за III місце у номінації «Послуги для молоді та сім'ї».

Іntenсивно розвивався сайт бібліотеки. Систематичне оновлення інформації та створення нових сторінок вивели його на високу рейтингову позицію відвідуваності серед сайтів України. Створено сайт «Бібліомістечко», який висвітлює роботу бібліотеки в рамках проекту.

Тішить, також, те, що кількість користувачів, які звернулись до бібліотеки за книгою та інформаційними послугами, а також з метою проведення змістовного дозвілля – зростає, а це говорить про значні можливості нашої книгозбірні у задоволенні потреб відвідувачів.

Разом з тим можна відзначити і недоліки, зокрема у забезпеченні матеріальними ресурсами:

- замале приміщення бібліотеки, що не дозволяє створити максимально комфортні умови для обслуговування читачів;
- відсутність зали для проведення заходів з участю великої кількості учасників;
- відсутність фінансування на придбання необхідної літератури;
- відсутність фінансування на закупівлю бібліотечних програм.

Однак, ці проблеми не стали на заваді реалізації основної мети діяльності бібліотеки – задоволення інформаційних потреб юного читача, його запитів у сфері навчання, самоосвіти, організації дозвілля користувачів-дітей.

2. Основні показники роботи

Таблиця № 1.

№ п/п	Показники роботи	План на 2012 рік	Виконання у 2012 р.
1.	Фонд бібліотеки		
	Всього:	129 000	126 630
	в т.ч. книги	106 300	102 649
	журнали	20 500	21 816
	газети	39	266
	електронні видання	70	39
	аудіовізуальні документи	1860	1860
2.	Поповнення фонду		
	Всього:	3 300	2 369
	в т.ч. книги	1 970	955
	журнали	1 265	1 377
	газети	35	37
	електронні видання	30	-
3.	Кількість користувачів		
	Всього:	13 500	13 578
	в т.ч. Інтернет-центр	430	500
	з них діти	360	385
	Кількість користувачів згідно єдиної реєстрації		7 065
4.	Книговидача		
	Всього	227 000	227 945
	За мовами:		
	українською		198 677
	російською		21 480
	іншими мовами		6949
	Читаність	16.8	16.8
	Обертаність	1.8	1.8
5.	Відвідування		
	Всього по бібліотеці	101 000	99 884
	в т.ч. Інтернет центр	3 800	4 084
6.	Відвідування веб-сайту		191 758

3. Основні напрямки діяльності бібліотеки у 2012 році

3.1. Формування та організація бібліотечного ресурсу

Таблиця №2. Поточне та ретроспективне комплектування

Надходження	План на 2012 рік	Виконання
Назв	800	846
Примірників	4330	2369
<i>В т. ч. за джерелом надходження:</i>		
передплата (періодичні видання)	1300	1414
книготорговельна мережа	2500	35
подаровані видання видавництва	300	151
За програмою «Українська книга»	100	53
інші джерела		484
<i>В т. ч. за видами:</i>		
книги та брошури	100	132
газети та журнали	3000	955
електронні документи	1300	1414
	30	-

За 2012 рік у фонд бібліотеки надійшло 2369 документів: 955 примірників книг, 1377 журналів, 37 назв газет.

План нових надходжень у звітному році не виконано у зв'язку з повною відсутністю бюджетного фінансування на комплектування фондів новими документами. Брак коштів спонукає бібліотеку до пошуку позабюджетних альтернативних джерел комплектування, що не могло не вплинути на якісний склад документів, які надійшли до бібліотеки, і тому, серед нових надходжень переважають в основному періодичні видання. Ця негативна тенденція зберігається вже протягом багатьох років, що також впливає на склад бібліотечного фонду, майже 16% якого складає періодика. Незначне поповнення бібліотечного фонду книгами відбувалося в основному завдяки програмі «Українська книга» – 484 примірники книг, 55 примірників книг одержані з ОУНБ, 151 книгу читачам бібліотеки подаровано місцевими письменниками, 53 примірники – дарунки від видавництв «Ранок», «Тріада», «Школярник», «Айлес», 177 примірників книг отримано в рахунок погашення нестачі, виявленої в результаті інвентаризації фонду відділу обслуговування учнів 5 – 11 класів, 35 примірників куплено за власні кошти в книготорговельній мережі на суму 700 грн.

Всього літератури постуило на суму 34 588 грн.

Аналіз нових надходжень за галузями демонструє незадовільну кількість поповнення фонду книгами з сільського господарства (20), мистецтва і спорту (103), природознавства (111), техніки (112). Найбільше поповнення фонду відбулося книгами художньої літератури (690 прим.) та літератури для дошкільників та учнів 1-2 кл. – (379 прим.) (детальніше у таблиці № 3).

Табл.3. Якісний склад нових надходжень у 2012 році

Всього видань	За видами						За галузями						За мовами		
	Книг, брош.	Журн., газет	АВМ	ЕД	СПЛ	Природнич	Техн. л-ра	С/г л-ра	Мистецтво, спорт	Для дошк. та уч. 1-2 кл.	Художня л-ра	Інша лігера тура	Укр.	Рос.	Іншими мовами
2369	955	1414	-	-	477	111	112	20	103	379	690	477	2043	293	33
%	40,3	59,7	-	-	20,1	4,7	4,8	0,8	4,4	16,0	29,1	20,1	86,2	12,4	1,4

Табл.4. Склад бібліотечного фонду

	Всього видань	За видами документів			За галузями								За мовами		
		Книг, брошур	Газет, журн.	АВМ ЕД	СПЛ	Природнич	Техн. л-ра	С/г л-ра	М-во, спорт	Літ. для дошк.	Худ. літ-ра	Інша л-ра	Укр.	Рос.	Іншими мов.
Фонд на 01.01.12р.	129126	106557	20670	1899	21243	11646	5037	1978	7972	21893	50750	8607	73094	54319	1713
Надійшло у 2012р.	2369	955	1414	-	477	111	112	20	103	379	690	477	2043	293	33
Вибуло у 2012 р.	4865	4863	2	-	1172	1530	144	41	217	233	1283	245	1145	3719	1
Фонд на 01.01.13р.	126630	102649	22082	1899	20548	10227	5005	1957	7858	22039	50157	8839	73992	50893	1745
%		81,2	17,4	1,5	16,2	8,1	4,0	1,5	6,2	17,4	39,6	7,0	58,4	40,2	1,4

На жаль, з об'єктивних причин, бібліотека не мала можливості впливати на процес кількісного та якісного формування бібліотечного фонду у зв'язку з відсутністю бюджетного фінансування на поповнення книжкового фонду.

3.2. Організація та збереження бібліотечного фонду

Протягом звітного року особливу увагу було приділено роботі із збереження бібліотечного фонду. Проводились заходи спрямовані на забезпечення активного використання бібліотечних фондів, шляхом організації вільного доступу до них користувачів та профілактичні заходи щодо збереження та запобігання псуванню документів, зокрема:

- очищення фонду основного книгосховища від застарілих та зношених документів;
- перегляд фонду відділів обслуговування на предмет виявлення дублетної літератури та видань, які потребують ремонту;
- бесіди з користувачами щодо збереження бібліотечного фонду та визначення критеріїв компенсації втрачених видань;
- контроль за своєчасним поверненням користувачами книг, особливо цінних видань;
- організовувались перегляди літератури, з метою популяризації фондів основного книгосховища;
- ведеться картотека-індикатор цінних та рідкісних видань;
- відремонтовано майже 900 примірників книг;
- проведено інвентаризацію фонду відділу обслуговування учнів 5 – 11 класів.

Працівниками основного книгосховища проводилось вивчення книжкового фонду на тему: «Використання літератури розділів Науки про Землю (26) та Біологія. Біологічні науки (28)», під час якого переглянуто 3774 примірники книг. В процесі вивчення виявлено:

- розділи 26 та 28 майже не поповнювались новими документами за останніх 10 років;
- велику кількість дублетних видань;
- недостатню укомплектованість новими документами довідкового характеру та навчальних видань з питань геофізики, геології (26), біології людини та антропології (28);
- літературу, яка не користується попитом (зношена –274 прим., застаріла за змістом – 197 прим.).

Вивчивши, таким чином, дані розділи фонду, можна зробити висновок, що фонд даних розділів недостатньо використовується з таких причин:

- більшість видань зношені або застарілі за змістом (70-90 років видання);
- недостатньо організована популяризація документів цих розділів та доступ до них користувачів.

З метою ознайомлення ширшого кола читачів із наявними виданнями розділів 26 та 28 працівниками відділу книгозберігання організовано виставки незаслужено забутих книг «Планета загадок» та «Жива душа природи», з полиць яких видано 68 книг.

Аналізуючи таблицю № 4 спостерігаємо зменшення книжкового фонду бібліотеки із 129 126 прим. у 2011 році до 126 630 прим. на кінець 2012 року. Списання документів у 2012 році склало 4 865 примірників, на жаль, поповнити фонди такою ж кількістю нових документів не було можливості через відсутність коштів на придбання літератури.

3.3. Довідково-бібліографічна та інформаційна робота ТОВД. Забезпечення доступу користувачів до інформації

Інформаційна та довідково-бібліографічна робота була спрямована на задоволення інформаційних запитів читачів-дітей, зумовлених їх навчальною діяльністю, а також на забезпечення інформаційної підтримки керівників дитячого читання – бібліотекарів, вчителів, вихователів та батьків.

Протягом 2012 року працівниками відділу довідково-бібліографічної та інформаційної роботи складався аналітичний опис на статті з періодичних видань і збірників, які отримує бібліотека, на більшість із них були дані анотації. Постійно велась робота з ДБА бібліотеки, картотеки поповнилися 4455 новими картками, проводилось редагування картотек на предмет виявлення застарілої інформації. Відкрито 11 тематичних рубрик і персоналій в СКС, КК та тематичних картотеках: «XXX Олімпійські ігри. Лондон. Великобританія. 2012 р.», у відділі 85. «Мистецтво» – організовано рубрики «Кричевські», «Ніл Хасевич», «М. Приймаченко», у відділі 63. «Історія. Історичні науки» – «Д. Чижевський», «Д. Яворницький», у відділі 83. «Літературознавство» – «Р. Кіплінг», «Л. Керрол», в тематичній картотеці – «Харчування та вітаміни», «Абетки», «Шкідливі звички».

Протягом звітнього року здійснювалось довідково-бібліографічне та інформаційне обслуговування користувачів. У 2012 році виконано 6632 усних довідок (755 – ВДБІР, та 5932 – відділами обслуговування), більшість з них довідково-тематичні і надавались переважно учням загальноосвітніх шкіл, вчителям, вихователям, працівникам інших бібліотек. Цікавими були довідки за темами: «Інтерактивні методи у викладанні світової літератури в загальноосвітній школі», «Комплекси дидактичних, рухливих та розвивальних ігор для дошкільників і молодших школярів», «Психологічні відмінності дітей різних вікових груп», «Робота театрального гуртка в школі) організація, план роботи тощо», «Образотворча майстерність дітей молодшого шкільного віку», «Викладання музики: планування, розробка уроків» та ін. Аналіз виконання цих довідок показує, що більше 80% усіх звернень користувачів до бібліотеки задовільняється саме за допомогою СКС. Картотекою користуються усі категорії читачів, найчастіше учні загальноосвітніх шкіл, студенти, вчителі та вихователі. Найбільше звернень було до розділів 2. Природничі науки, 63. Історія. Історичні науки, 83. Літературознавство, 85. Мистецтво, 86. Релігія. До КК звертались користувачі різних категорій з таких тем: історія м. Тернополя, походження назв вулиць, історія міст і сіл області, святині Тернопілля.

Інформація про роботу відділу регулярно висвітлювалась на сайті бібліотеки у рубриках: «Новини», «Про нас пишуть», «Видавнича діяльність». Змістовними біографіями та інформаціями про творчу діяльність 55 письменників поповнився інтернет-проект «Літературна карта Тернопілля», розміщений на сайті бібліотеки.

Працівниками відділу підготовлено консультацію на тему «Сучасний інформаційний потенціал бібліотеки для дітей: реалії, проблеми, корпоративна взаємодія» для виступів на семінарі шкільних бібліотекарів області та під час проведення обласного семінару для завідувачів міськими бібліотеками для дітей.

Продовжується робота із створення довідково-інформаційних ресурсів. Працівниками відділу підготовлені списки та довідки, які містять як бібліографічні, так і вебліографічні матеріали, зокрема:

- календар «Знаменні і пам'ятні дати 2013 року»;
- бібліографічну довідку із серії «Наші славетні земляки»
«В країні слова вона – княгиня Ганна»
до 65-річчя від дня народження поетеси Г. Костів-Гуски;
- біобібліографічну довідку «Покликання серця – книги і діти»
до ювілею директора ТОБД Н.С. Новіцької;
- рекомендаційний список літератури «Символіка незалежної України»;
- набір закладок «Сім природних чудес Тернопільщини».

Крім ВДБІР інформаційним обслуговуванням читачів займались також відділи обслуговування та відділ мистецтв. Для більш повного забезпечення користувачів інформацією працівники цих відділів поповнювали наявні та створювали нові тематичні папки, виступали у школах міста з оглядами нових надходжень, проводили заняття з основ інформаційної культури для учнів різних вікових категорій. У відділах обслуговування організовувались виставки нових надходжень «Увага! Нові книги» (ВМ), «Для вас, малюки, – нові книжечки» (ВО 1-4 кл.), «Дивосвіт нових книг» (ВО 5-11 кл.), виставки періодики «Подорож в країну періодики» (ВО 5-11 кл.), «Мої улюблені журнали» (ВМ), проводились іформ-хвилинки «Цікаве на сторінках журналів» (ВО 1-4 кл.), організовувались експрес-огляди «Подорож сторінками журналів», огляди пізнавальних журналів «Колосок», «Юний натураліст», «Юний технік України», «Однокласник».

Впродовж звітнього року проводилась робота з групового бібліографічного інформування користувачів. Для міського управління освіти, шкільних методичних об'єднань, вчителів ЗШ №3 та ЦБС м. Тернополя ВДБІР протягом кількох останніх років один раз в півріччя видає інформаційний список «Нові надходження з теорії та методики виховання» та «Початкова освіта: навчання та виховання», відділом мистецтв підготовлено два інформаційних списки «Нові надходження з питань мистецтва» для профспілкової школи мистецтв, музичної школи №1, центру дитячої творчості та художньої школи.

Крім того, систематично готувались інформаційні листки, прес-релізи, оголошення, що інформували читачів про найцікавіші бібліотечні заходи на наступний місяць або тиждень.

Протягом року обласна бібліотека для дітей отримувала цікаві і змістовні матеріали з Національної бібліотеки України для дітей. Постійною увагою і попитом серед бібліотекарів та керівників дитячого читання користуються поточні бібліографічні покажчики «Сходинки до знань» та «Українська дитяча література». Для поповнення ДБА бібліотеки, організації книжкових виставок, проведення масових заходів були використані такі матеріали: рекомендаційний бібліографічний покажчик «Про спорт загалом і футбол зокрема», біобібліографічний нарис «Я ще не виписався як поет незабутніх дитячих вражень». Відзначаючи 130-річчя від дня

народження О. Толстого, бібліотекарі відділу обслуговування молодших класів з учнями 3 класу здійснили цікаву і корисну інтернет-мандрівку «Історія дерев'яної іграшки» з використанням інтерактивного ресурсу «Пригоди дерев'яного хлопчиська» із сайту НБУ для дітей.

3.4. Довідково-бібліографічна та інформаційна робота в бібліотеках області

У 2012 році бібліотеки області приділяли значну увагу довідково-бібліографічній роботі. Впродовж року велась постійна робота з довідково-бібліографічним апаратом бібліотек. Систематичні та краєзнавчі картотеки поновлювались новими картками, проводилось редагування, відкривались рубрики, серед яких: «2012 рік – рік культури та відродження музеїв», «Будитель галицької Русі» (200-річчя від дня народження М. Шашкевича), «Парламентські вибори – 2012», «Патріарх Йосиф Сліпий» (до 120-річчя від дня народження), «Чорна сповідь моєї Вітчизни» (до 80-річчя голодомору) та ін.

Для кращого задоволення потреб читачів дитячі бібліотеки продовжують вести існуючі тематичні картотеки та створюють нові, наприклад «Картотека на допомогу організаторам дитячого читання», «Картотека навчальних закладів району» (Кременецька ЦДБ), «Картотека казок», «Літературна Тернопільщина» (Підволочиська ЦДБ), «Організаторам дозвілля», «На допомогу бібліотекарям» (Заліщицька ЦДБ), «Відомі люди краю», «Школа професійної майстерності» (Ланівецька ЦДБ) та ін.

Практично всі бібліотеки області ведуть облік виконаних усних і письмових довідок, тематика яких різноманітна та актуальна: «Тернопільщина і Т.Г. Шевченко», «Заказники та заповідники України» (Чортківська ЦДБ), «Літописець долі рідного народу» (до 140-річчя від дня народження Б. Лепкого) (Монастирська ЦДБ), «Співачка світової слави» (до 140-річчя від дня народження С. Крушельницької), «Патріарх нації» (до 120-річчя від дня народження Й. Сліпого) (ЦДБ Тернопільської міської ЦБС). На сайті бібліотеки для дітей №3 Тернопільської міської ЦБС створено «Віртуальну довідку», за допомогою якої також виконуються інформаційні довідки на запити користувачів, наприклад «Музей «Метрополітен» м. Нью-Йорк», «Графіка як вид мистецтва» тощо.

Для ознайомлення читачів з книжковими новинками та надходженнями періодичних видань в бібліотеках області діють постійні виставки, оформлені стенди: «Вісті звідусіль», «Бібліотека інформує» (Бережанська ЦДБ), «Педагогічні новації» (ЦДБ Тернопільської міської ЦБС), «Журнальні новинки-цікавинки» (Ланівецька ЦДБ), «На допомогу вчителю», «Книги по шкільній програмі» (Зборівська ЦДБ). Бібліотеки міст Бережани, Гусятин підготували інформаційні бюлетні, списки «Нові надходження до бібліотеки», «Нові книги».

Значна частина бібліотек області здійснює індивідуальне та групове інформування. Абонентами індивідуального інформування були як діти, так і керівники дитячого читання. Їм надавалась інформація за такими темами: «Знайди себе у цьому світі» (Почаївська міська бібліотека), «У світі чарівних звуків» – директор школи мистецтв; «Говоримо правильно» – педагог-логопед (Ланівецька ЦДБ), «Рідний край – любов моя» (Підгаєцька ЦДБ), «Комп'ютерно-інформаційна мозаїка», «Сторінки української державності» (ЦДБ Тернопільської міської ЦБС).

Групі інформації надсилались вчителям гімназії, загальноосвітніх, музичних, художніх шкіл, вихователям дитсадків, працівникам Будинків дитячої творчості, Будинків школяра, станцій «Юний технік». Інформування проводилось на допомогу викладанню шкільних програм, а також за темами: «Зроби своїми руками», «Такий цікавий навколишній світ», «Інноваційні технології трудового виховання учнів», «Розвиток особистості школяра в громадській організації» та ін.

Різноманітними були теми оглядів та переглядів літератури, зокрема, огляди періодики «Що нам пошта принесла?», «Гортаючи сторінки улюблених журналів» відбулись в Шумській ЦДБ, «Історична доля України в літературі» в Кременецькій ЦДБ, «Здорова сім'я – здорова держава» в Чортківській ЦДБ, «Твої помічники у навчанні» в Зборівській ЦДБ.

Багато дитячих бібліотек області, незважаючи на незначну кількість нових надходжень книг та покажчиків, проводили Дні інформації та Дні бібліографії. Цікаво, змістовно і різнобічно був організований День інформації «Правовий статус дитини» в ЦДБ Тернопільської міської ЦБС, в рамках якого була оформлена книжкова виставка «Юнь осягає закони», проведена зустріч за круглим столом «Сімейна демократія: насильство в сім'ї». Присутні ознайомились з бібліографічним покажчиком «Права дитини». На День інформації запрошено головного спеціаліста у справах неповнолітніх та дітей Тернопільської міської ради Чайківського В. В. На абонементі відділу обслуговування 5–9 класів проведено віртуальний урок «Захист прав дітей у світі», а для 9-10 класів відбувся правовий діалог «Джерела дитячої жорстокості». На одну з актуальних тем року «Євро – 2012» був підготовлений і проведений День інформації в Кременецькій ЦДБ, під час якого відбувалась популяризація літератури спортивної тематики: оформлена книжкова виставка, на якій були представлені книги і періодичні видання; проведений бібліографічний огляд літератури «Все про футбол», бесіда «Знайомтесь: видатні футболісти». Одним із цікавинок проведеного Дня інформації було виготовлення учнями саморобок – талісманів чемпіонату. Тербовлянська ЦДБ провела День бібліографії «Подорож у країну бібліографію», Монастирська ЦДБ – День бібліографії «Соломія Крушельницька – співачка світової слави», «Тужливий журавель подільського краю» (До 140-річчя від дня народження Б. Лепкого) та ін. Також в районних бібліотеках області відбуваються Дні періодики, Дні нової книги, Дні покажчика. ЦДБ Тернопільської міської ЦБС провела День періодики «У калейдоскопі яскравих сторінок» та День нової книги «Книжкові обрії сучасної української прози», Скалатська міська бібліотека – День періодики «Читач і преса», в який увійшов прес-огляд «Навколо світу з пресою», Монастирська ЦДБ – День нової книги «Чарівний ланцюжок нових книжок».

Ряд дитячих бібліотек області займаються видавничою діяльністю. Для забезпечення відповідного рівня довідково-бібліографічного обслуговування не лише дітей, а й організаторів дитячого читання підготовлені різноманітні попереджувальні довідки, інформаційні та рекомендаційні списки літератури. У Кременецькій ЦДБ підготовлений рекомендаційний список «Самовиховання та самореалізація особистості дитини», в Ланівській ЦДБ – бібліографічна довідка «Геофіль Комаринець – літературознавець, фольклорист, науковець» (до 85-річчя від дня народження), в Чортківській ЦДБ – попереджувальні довідки «75 років від дня народження Є.П. Гуцала – українського письменника», «130 років від дня народження

А. Мілна – англійського поета, письменника, драматурга». Бібліографічна довідка «Письменники української діаспори – дітям», в яку увійшли 5 персоналій, видана у Зборівській ЦДБ, бібліографічний покажчик «Повернулась до рідного краю» (О.Л. Кисілевська) у Монастириській ЦДБ та ін.

В деяких бібліотеках сформовані папки-досьє, тематичні папки, в яких зібрані матеріали з найбільш запитуваних і актуальних тем. Зокрема, ЦДБ Тернопільської міської ЦБС веде папку-досьє «Секрети родинного виховання», тематичні папки «Лауреати премії ім. братів Лепких», «Пам'ятники і пам'ятні місця Підволочиського краю» – Підволочиська ЦДБ, Ланівецька ЦДБ – папку-досьє «Талановита молодь Лановеччини», тематичну папку «Дитина та її права».

З метою навчання учнів бібліотечно-бібліографічної грамотності, вихованню культури читання майже у всіх бібліотеках області проводились бібліотечно-бібліографічні заняття з учнями 1–9 класів. На заняттях широко використовувались форми практичної роботи: пошукові бібліографічні ігри, вікторини, ігри – подорожі. В Шумській ЦДБ учні із задоволенням грали у брейн-ринг «Знавці бібліографії», брали участь у конкурсах «На кращого юного бібліографа», бліц-турніри відбулись у Бережанській ЦДБ. Виставка-реклама бібліографічних видань оформлена у Зборівській ЦДБ під назвою «Книги, що знають усе»: розділ I – «В гостях у енциклопедії», розділ II – «Словники, словники», розділ III – «Твої помічники – довідники».

3.5. Організація роботи з користувачами в ТОБД

Просвітницька та дозвіллева діяльність ТОБД у 2012 році представлена розмаїттям традиційних та інноваційних форм роботи з користувачами. Постійно в центрі уваги була робота з патріотичного, морально-правового, естетичного виховання читачів, активно проводилась робота з відродження сімейного читання.

Минулий рік був багатий на пам'ятні історичні та літературні дати, які знайшли відображення в роботі нашої книгозбірні, зокрема, було оформлено 86 книжково-ілюстративних виставок та полиць, організовано понад 260 масових заходів, які відвідало більше 4 500 дітей.

Формуванню національної свідомості, вихованню духовних і культурних цінностей маленьких громадян сприяли ряд заходів, запропонованих працівниками відділів обслуговування.

З нагоди дня Соборності України відбулося відкриття книжково-ілюстративної виставки «Соборна Україна – вільна та незалежна» (ВО 5 – 11 кл.), 20-річчю затвердження тризуба, малого герба України, присвячена книжково-ілюстративна виставка «Герб України – символ віри і надії» (ВО 5 – 11 кл.) та година історії «Прапор – символ нашої держави, він для нас ознака сили й влади» (ВО 1 – 4 кл.), Пам'яті про героїчний подвиг юнаків, що полягли 29 січня 1918 року на станції Крути за незалежність молоді Української держави, присвячена година історії «Їх слава буде пломеніти...» (ВО 5 – 11 кл.). Учасники заходу, учні 7 класу Української гімназії ім. І. Франка, дізнались про події того часу, переглянули слайд-презентацію «Героїчний подвиг Крут» та хвилиною мовчання вшанували пам'ять полеглих під Крутами.

Багато трагедій пережив український народ, але страшнішого лиха ніж голод 1932-1933 років історія України не знає. До 80-річчя з часу трагедії працівниками бібліотеки оформлено книжково-ілюстративну виставку «Горить свіча, і хліб лежить, і пам'ять полум'ям горить» (ВО 5 – 11 кл.) та проведено слайд-бесіду «Таке не може повторитись» з переглядом мультимедійної презентації «Розіп'ята душа на хресті всевишньої печалі» (ВМ).

З нагоди Дня Перемоги у Великій вітчизняній війні відбулося відкриття книжково-ілюстративної виставки «Будь славен, день святої Перемоги» (ВО 5 – 11 кл.), Дню скорботи і вшануванню пам'яті жертв війни в Україні присвячена книжково-ілюстративна виставка «Земле, 41-ий не забудь!» (ВО 5 – 11 кл.).

Відзначенню 70-ої річниці створення УПА присвячено вечір-спогад «Вони боролися за волю України». Своїми спогадами про бойовий шлях вояків УПА, про масовий героїзм в роки визвольної боротьби, якій не було рівних не тільки в українській, але й світовій історії поділився І. А.Олещук, учасник цих подій, старший науковий співробітник історико-меморіального музею політв'язнів. Учасники заходу, учні 8-В класу Української гімназії ім. І. Франка, дізналися багато невідомих фактів з розповідей очевидця, мали змогу отримати відповіді на свої запитання. На завершення присутні схилили голови перед світлою пам'яттю героїв і вшанували хвилиною мовчання всіх, хто поліг за волю України.

Велика увага в роботі бібліотеки приділялась заходам на допомогу навчально-освітньому процесу, зокрема з метою популяризації серед читачів літератури про видатних письменників у бібліотеці протягом року організовано цикл книжкових виставок «Письменники – ювіляри 2012 року»:

- «Поет своєї епохи» (до 115-річчя від дня народження Є. Ф. Маланюка);
- «Живе на світі добра казка» (до 130-річчя від дня народження А. Мілна);
- «Веселі друзі дітвори» (до 75-річчя від дня народження Е. Успенського);
- «Казки дідуся Корнія» (до 130-річчя від дня народження Корнія Чуковського).

З нагоди 185-ої річниці від дня народження Л. Глібова, видатного українського байкаря у ВО 1-4 кл. організовано книжково-ілюстративну виставку «Леонід Глібов та його байки», у ВО 5 – 11 кл. відбувся літературний ранок «Чарівник української байки». Учасники заходу, переглянули слайд-презентацію про його життєвий і творчий шлях, читали байки автора, а також зіграли сценку «Сила закону» за його творами.

Відділи бібліотеки провели ряд заходів до дня народження Т. Г. Шевченка. Великому Кобзареві були присвячені книжкові виставки «На вічному шляху до Шевченка» (ВО 5 – 11 кл.), «Читаймо Тараса, учімося у нього» (ВО 1 – 4 кл.) та художній вернісаж «Шевченківські автопортрети» (ВМ). Відзначаючи день народження української письменниці Лесі Українки організовано книжково-ілюстративну виставку «Зоря української поезії».

З нагоди Дня рідної мови бібліотекарі ВО 5 – 11 кл. провели інтелектуальний турнір «Відкрий, о рідна мово, свої скарбниці золоті». Учасники турніру, шестикласники ЗОШ № 3, змагались у знанні мовних загадок, народних прислів'їв, приказок, скоромовок, епітетів та метафор.

Дізнатись про історію виникнення української писемності і мови учні 3 – 4 кл. ЗОШ № 3 мали змогу під час бесіди «Рідна мово моя, пелюсткова» та перегляду

мультимедійної презентації «Книга крізь віки», які організовані бібліотекою з нагоди Дня української писемності і мови.

Формування любові до України починається з любові до своєї малої батьківщини, тому велика увага в роботі бібліотеки приділялась заходам краєзнавчої та народознавчої тематики. З історією та визначними місцями рідного краю читачів знайомила книжково-ілюстративна виставка «Рідний краю ти мій, – я частинка твоя».

Багата тернопільська земля видатними письменниками, літературознавцями, художниками, народними умільцями, громадськими діячами, саме їм, відомим людям нашого краю було присвячено цикл книжкових виставок «Видатні люди нашого краю»:

- «Борець за незалежність України» (до 100-річчя від дня народження Ярослава Стецька);
- «Він жив з Україною в серці» (до 80-річчя від дня народження Г. М. Петрука-Полика);
- «Княгиня української духовності» (до 110-річчя від дня народження Оксани Лятуринської);
- «Ії поезії – з глибини серця і душі» (до 65-річчя від дня народження Ганни Костів-Гуски);
- «Книжковий світ Б. Мельничука» (до 60-річчя від дня народження Богдана Мельничука);
- «Едельвейсом зйду на світанку» (до 65-річчя від дня народження Ярослава Сачка).

У ВО 5 – 11 кл функціонує **клуб «Ріднокрай»**, метою якого є ознайомлення підростаючого покоління з духовними та історичними скарбницями краю. В рамках роботи клубу проведено ряд масових заходів, які сприяли пізнанню історії, природи, культури Тернопілля, зокрема:

- Година духовності «Подвижник духу і віри» приурочена 120-річчю від дня народження однієї з найвизначніших особистостей не лише в Україні, але й у цілому світі Патріарху Йосипу Сліпому. Багато невідомих і цікавих фактів із життя нашого відомого земляка присутнім повідомив історик, педагог, публіцист Б.П. Головин. Учасники заходу також переглянули мультимедійну презентацію «Багатостраждальний пастир та його хресна дорога».
- З нагоди відзначення 140-річчя від дня народження українського поета, прозаїка, літературознавця, видавця Богдана Лепкого відбулося **літературно-поетичне свято «Настроєний життям, як скрипка»**. Присутні познайомились з життям і творчістю відомого земляка, читали його поезію. Учениці 7-А ЗОШ №14 Діана та Юліана Новаківські та Аліна Золота виконали пісні «Журавлі» та «На погідному блакиті», а у виконанні гімназистки Анастасії Михальчук прозвучала пісня «Час рікою пливе» на слова Богдана Лепкого.
- Під час фолк-мандрівки «Легендами рідного краю» учасники ознайомились з легендами, які розповідають про цікаву історію, мальовничу природу, традиції Тернопілля.

Однією з традиційних форм роботи бібліотеки є **творчі зустрічі з цікавими людьми**. У відділі обслуговування дошкільників та учнів 1-4 класів відбулася зустріч з відомим письменником, журналістом, кіносценаристом, членом Національної спілки письменників України **Андрієм Курковим**. Учасники заходу, учні 2-А класу

ЗОШ №3, мали чудову нагоду познайомитись із новою книжечкою автора «Чому їжачка ніхто не гладить», поспілкуватися з письменником, отримати відверті та щирі відповіді на поставлені питання. Особливо захоплюючим для дітей був майстер-клас з казковигадування та казкомалювання. Діти спільно з автором створили колективну зимову казку про їжачка та зайця. Але яка казка без ілюстрацій? Разом із художницею **Тетяною Горюшиною** вони на кольоровому папері пастеллю намалювали цікаві картинки, якими проілюстрували свою вигадану казку. Творча зустріч завершилась автограф-сесією від автора та ілюстраторки.

В рамках **Всеукраїнського фестивалю книговидавців «Джура-фест»** читачі бібліотеки мали змогу зустрітись з **Лесею та Леонідом Біликами** (презентація книги «Душі в екзилі»), **Вірою Клименко** (презентація збірок для найменших «Веселі каруселі» та «Про все на світі»), львівським письменником, літературознавцем, журналістом і видавцем **Василем Габором** та перекладачем, художником, реставратором старовинних ікон **Левом Скопом** тощо.

«Її кредо – правда життя», під такою назвою у читальному залі бібліотеки для читачів-восьмикласників відбулася творча зустріч з відомою у краї поетесою, талановитою художницею, авторкою і виконавицею власних пісень та романсів **Богданою Дурдою**. Присутні ознайомились із збірками її віршів «Ріка життя», «На грані», «Лабіринти долі», а також отримали велику насолоду від романсів, виконаних авторкою під супровід гітари.

З нагоди Всесвітнього дня поезії у ВО 5 – 11 кл. відбувся вечір «Поезія – музика душі». На зустріч з читачами завітали молоді письменниці – поетеса-початківець **Анастасія Кузілова** та член обласного літературного об'єднання Тернопільської обласної організації Національної спілки журналістів України, співачка, поетеса, художниця, авторка 10 поетичних збірок **Наталя Волотовська**. Присутні познайомились із прекрасною поезією Анастасії та Наталії, а також були зачаровані мелодійним голосом Наталі Волотовської, у виконанні якої прозвучали пісні на власні вірші.

З нагоди професійного свята **Всеукраїнського дня бібліотек** наша книгозбірня запросила своїх читачів, а також усю дитячу громаду міста, відвідати заходи, які впродовж тижня (з 24 по 30 вересня) відбувалися у бібліотеці:

- Відкриття книжково-ілюстративної виставки «Бібліотека – храм духовності, храм культури...»;
- Екскурсії до бібліотеки «Зустрічі у книжковому місті»;
- Посвята в читачі «Здрастуй, здрастуй дім книжковий»;
- Вікторина «Цей дивний світ бібліотека»;
- Інтерактивна подорож «Чомусики» та «Розумники» мандрують «Бібліомістечком»;
- Творча зустріч з письменницею, журналісткою з м. Луцьк **Надією Гуменюк**. Авторка презентувала читачам свої книги «Таємниця княжої гори», «Зустріч на Босому мосту», «У янгола під крилом» тощо. В її творах представлена широка палітра тем, та головною залишається тема людської душі, почуттів, любові до рідної землі, своєї мови, історії та культури.
- **День сімейного читання «Книгу в сім'ю – сім'ю в бібліотеку»** організували

працівники відділу обслуговування дошкільників та учнів 1-4 класів. Свято розпочалося відкриттям книжково-ілюстративної виставки для батьків «В душі бринить струна єдина – родина, книга і дитина». У рамках свята відбулася зустріч з дитячою поетесою нашого краю **Мартою Чопик**, яка презентувала свою нову книжечку «Кажуть, що посеред нас...». Під час зустрічі маленькі відвідувачі слухали цікаві розповіді авторки, розказували вірші та відгадували загадки з її попередніх збірок. Вірші Марти Чопик легко запам'ятовуються, вчать любити маму, тата, дідуся, бабусю та весь навколишній світ.

Бібліотекарі намагалися зацікавити не тільки дітей, а й їхніх батьків, тому дорослим було запропоновано стати учасниками інтерактивної години «Безпека дитини в інтернеті», до їхньої уваги було представлено виставку-дефіле творчих робіт Марти Чопик «Жіночі примхи». Моделі-бібліотекарі демонстрували в'язані гачком капелюшки, хустки, рукавички, сумочки, виготовлені майстринею, котра активно коментувала кожен виріб. На закінчення свята пані Марта читала присутнім вірші із своїх ліричних збірок.

Велика увага приділялась роботі з виховання у дітей доброти, милосердя, популяризації традицій нашого краю. З нагоди Дня Матері у ВО 5 – 11 кл оформлено книжково-ілюстративну виставку «Мамо, найкраща, єдина – сонце моє весняне». Надовго запам'яталася учням 4-го класу ТНВК №1 та їхнім матерям година доброти «Мати наша, як сонечко ясне» (ВО 1 – 4 кл.). Під час заходу діти розповідали вірші, співали пісні, в яких звучали ніжні і теплі слова про їхніх матерів. Розчуленим мамам діти подарували святковий настрій та букети весняних квітів.

Розуміючи важливість відродження сімейного читання працівники бібліотеки організовували заходи, на які запрошували не тільки читачів-дітей, а і їх батьків, бабусь, дідусів. З нагоди Дня людей похилого віку спільно з класоводом та учнями 4 класу ЗОШ № 18 проведено **родинне свято «Бабусю, моя дорога, це свято дарую тобі»**. На свято діти запросили своїх бабусь, для яких підготували художні номери, намалювали їхні портрети, а бабусі взяли активну участь у вікторинах та конкурсах. У залі було оформлено виставку робіт «У бабусі руки золоті»: вишивки, в'язані вироби, мальовані картини, вироби з бісеру. На завершення свята учасники та гості пригосталися короваєм і солодощами, які приготували бабусі.

Зимовий цикл свят є найбільш популярним і очікуваним в Україні, особливо серед дітей. З метою ознайомлення читачів з історією та традиціями проведення новорічно-різдвяних святкувань у ВО 1 – 4 кл. проведено годину народознавства «Прийшов у темну нічку на землю Миколай». До свята Різдва Христового організовано книжково-ілюстративну виставку «Христос народився – весь світ звеселився», до святкування Нового року виставку-інсталяцію ялинкових ретро-іграшок «Ялинка з нашого дитинства». З нагоди свята Воскресіння Господнього читачі ВМ здійснили слайд-екскурсію «О писанко! Ти символ України!» до єдиного у світі музею писанки в м. Коломия. Під час заходу присутні ознайомились з історією писанкарства, пригадали народні звичаї, пов'язані з писанкою, їхній увазі була запропоновано переглянути мультимедійну презентацію «Писанкові очі Всесвіту».

Заходи з морально-правового виховання молодших школярів проводилась згідно **програми «...І діти мають права»** (ВО 1 – 4 кл.), в рамках якої проведено огляд книжкової виставки «Подорож країною закону» та правознавчу мандрівку «Абетка права». В ході мандрівки діти ознайомились з поняттям «конституція», «конвенція»,

«декларація», під час перегляду відеопрезентації дізнались про свої права та обов'язки.

Для дітей середнього та старшого шкільного віку організовано ряд заходів в рамках роботи клубу «Правознавець», зокрема:

- Огляд книжково-ілюстративної виставки «Твої права – твій захист».
- Тренінг «Всі різні – всі рівні», присвячений Міжнародному дню толерантності.
- Правовий діалог «Як я розумію свої права».
- Круглий стіл «Вчинок і відповідальність». На зустріч з восьмикласниками запрошено капітана міліції Скорейко І. Є., яка поінформувала підлітків що таке адміністративна та кримінальна відповідальність, про те з час якого віку вона наступає, навела конкретні випадки правопорушень, вчинених неповнолітніми, а також, відповіла на запитання присутніх.

До Міжнародного дня захисту дітей, бібліотека організувала театралізовану **акцію «Коли сміється дитина, посміхається небо»**. Акція розпочалась об 11 годині у читальному залі бібліотеки відкриттям книжково-ілюстративної виставки «Діти – майбутнє України». Деякі заходи відбулись у залах книгозбірні, проте, найцікавіше наймолодших тернополян чекало на майданчику біля фонтану «Кульбабка», на бульварі Т. Шевченка та на Театральному майдані міста.

Біля фонтану було розміщено пункт запису до бібліотеки, де увагу перехожих привертала виставка літератури «Книжкова веселка», прикрашена різнобарвними кульками з адресою бібліотеки. Тут усі бажаючі мали змогу погортати та почитати книги, отримати повітряну кульку із візиткою книгозбірні. Бібліотекарі знайомили наймолодших громадян міста з книжковими новинками, з послугами, які надає бібліотека, вручали їм запрошення до бібліотеки.

З метою вивчення літературних вподобань юних тернополян працівники бібліотеки провели тротуарне опитування «Книги читати - усе знати».

Допомагали працівникам бібліотеки волонтери Лілія Кравчук та Любов Лазаревич – студенти 3-го курсу Тернопільського педагогічного університету ім. В. Гнатюка, котрі організовували для дітей ігри, розваги, конкурси і вікторини.

Літературні герої Червона Шапочка та Казковий принц запрошували малечу до подорожі книжковими стежками, а найбільш допитливих залучали до участі у хвилинках-цікавинках.

Акція привернула увагу майже пів тисячі юних тернополян, 105 з них стали читачами Тернопільської обласної бібліотеки для дітей.

Традиційним у нашій бібліотеці є відзначення **Всеукраїнського Тижня дитячого читання**, в рамках якого відбулося

- свято книги «Хто багато читає, той багато знає»;
- перегляд слайд презентації «Шлях книги від давнини до сучасності»;
- огляд раритетних видань «Скарби нашої бібліотеки»;
- літературну інтерактивну годину «Країна Казкомрій», присвячену творчості дитячого письменника Корнія Чуковського.

Формуванню екологічної культури у дітей і підлітків, бережливому ставленню до навколишнього середовища сприяли заходи природничої тематики, зокрема, цикл книжкових виставок «У різні пори року приваблива земля»: «Ой ти, зимо-зимонько, білая зима», «Мила, ясна, чарівна, в гості йде до нас весна!», «Здрастуй літо! Теплим

сонечком зігріте», «Осінь барвиста, щедра і мила, знов урожаєм всіх пригостила». З нагоди Всесвітнього дня Землі проведено огляд літератури «Природи неповторною красою, я серцем, словом захищу».

До Дня Чорнобильської трагедії у ВО 5 – 11 кл. організовано книжкову виставку «Чорнобиль – дзвін пам'яті». З літератури, представлені на полицях читачі дізналися про події, що відбувалися на атомній станції у 1986 році, про людей, які брали участь у ліквідації аварії, ризикуючи власним життям.

Безцінний і найдорожчий скарб, який має людина – це здоров'я. Щоб допомогти майбутнім поколінням зберегти цей скарб протягом усього життя у бібліотеці розроблена **програма «Наше здоров'я в наших руках»** в рамках якої проведено огляд книжкової виставки «Здоровий спосіб життя – запорука успішного майбутнього», до Всесвітнього дня Здоров'я для учнів середнього і старшого шкільного віку проведено годину здоров'я «Профілактика шкідливих звичок серед підлітків», для учнів початкових класів організовано інтерактивну годину «Твоє здоров'я з фізичними вправами», під час якої лікарі Центру здоров'я пані Галина Зот та Ірина Гричук розповіли діткам про правила здорового способу життя та особистої гігієни, чому потрібно берегти і зміцнювати своє здоров'я. У заході взяли участь працівники та студенти-волонтери обласної організації Червоного Хреста, які пограли з дітьми рухливі ігри.

Напередодні Всесвітнього дня боротьби зі СНІДом для читачів-підлітків проведено годину здоров'я «Убережи себе від СНІДу». Соціальний працівник із Центру СНІДу розповіла восьмикласникам про надзвичайно небезпечну хворобу, групи ризику і методи захисту від неї, а також, продемонструвала фільм «Рани людства».

Щоб нагадати читачам правила поведінки з електроприладами організовано презентацію дитячого посібника «Букварик електробезпеки», автором якого є заступник директора з охорони праці ВАТ «Тернопільенерго» В. Остап'юк. Учні 6 класу Української гімназії активно відповідали на цікаві запитання вікторини «Запам'ятайте і скажіть іншим», а також переглянули слайд-презентацію малюнків учасників та переможців конкурсу «Електробезпека очима дітей».

Пропагуючи літературу з питань мистецтва, бібліотекарі намагались розкрити перед читачами чарівний світ мистецтва, показати різноманіття його жанрів. З цією метою у відділі розгорнуто такі книжково-ілюстративні виставки і полиці:

- «Життя для України» (до 130-річчя від дня народження живописця-монументаліста М. Бойчука);
- «Син подільського краю» (до 125-річчя від дня народження українського режисера, актора, засновника театру «Березіль» Л. Курбаса);
- «Імпресіоніст Едуард Мане» (до 180-річчя від дня народження французького живописця);
- «Море – це моє життя» (до 195-річчя від дня народження російського живописця І. Айвазовського);
- «Цар лісу, богатир-художник» (до 180-річчя від дня народження російського живописця, графіка І. Шишкіна).

В творчій галереї «Безмежна краса фантазій» проведено майстер-клас по виготовленню вітальних листівок «Мелодії сердець», присвячений дню Святого Валентина, також експонувались виставки творчих робіт наших читачів, зокрема:

- «У дитинства різні кольори» (виставка малюнків вихованців профспілкової школи мистецтв);
- «Барвисто вишита благодать» (виставка вишитих картин);
- «Феєрверк намистинок» (виставка виробів з бісеру);
- «Квиток у дитинство» (виставка м'яких іграшок, виготовлених учнями Української гімназії ім. І. Франка).

У відділі мистецтв активно діє **клуб любителів музики «Мелодія»**, для його відвідувачів проведено наступні заходи:

- Огляд літератури «Стрілецький сурмач» (до 120-річчя від дня народження композитора та диригента М. Гайворонського);
- Музична година «Микола Лисенко – сонце української музики» (до 170-річчя від дня народження українського композитора).
- Музична година «Містичні звуки долі» (до 230-річчя від дня народження скрипаля і композитора Ніколо Паганіні).
- Музичний вечір «Квіти шани і любові», присвячений 140-річчю від дня народження геніальної співачки Соломії Крушельницької. До програми вечора увійшла літературно-музична імпреза «Три спогади дитинства», під час якої присутні разом з акторами-читачами пройшли стежками далекого минулого і побачили Соломію ще зовсім юною дівчиною, яка безмежно любила співати. Багато цікавого про сценічне життя всесвітньовідомої землячки розповіла науковий працівник меморіального музею С. Крушельницької у с. Біла. Незабутні хвилини насолоди музичними творами подарували присутнім студенти Тернопільського музичного училища ім. С. Крушельницької.

- Інтелектуальна гра «Хрестики-нулики» під назвою «Чарівний світ музики», присвячена Міжнародному дню Музики. Учасниками були учні 6-их класів, які за умовами гри були поділені на дві команди «Хрестики» і «Нулики», змагаючись між собою, вони розгадували кросворди та ребуси, склали слова та прислів'я про музику, пісні та музичні інструменти. Надзвичайно веселим та цікавим було завдання «Хто співає – той вгадає»: представники кожної команди за допомогою жестів і міміки імітували слова пісні, яку прослухали, решта гравців команди повинні були відгадати назву пісні. Перемогу отримала команда «Хрестики», проте обидві команди чудово впорались із завданнями.

В рамках роботи **клубу «Рандеву»** організовано ряд цікавих зустрічей, зокрема:

- «Історія промовляє, експонати засвідчують», зустріч із Н. Чеканою, заступником директора Тернопільського обласного краєзнавчого музею.
- «Театр – моя стихія», зустріч із **О. Папушею, заслуженим артистом України, актором Тернопільського академічного театру ім. Т. Шевченка.**
- «Дивосвіт фарб, ліній та слова», зустріч із **художницею-ілюстраторкою Я. Гавриш.**
- «Зупинись мить, ти прекрасна!», зустріч з **фотографом-аматором В. Головань** та вихованцями фотостудії «Ікс-позиція», що діє при Станції юних техніків.

Відділом мистецтв проведено ряд масових заходів з популяризації українського та світового мистецтва:

- Під час **віртуальної подорожі «Володарі картону і паперу»** присутні познайомились з творчістю сучасного англійського скульптора Кріса Гілмора та української майстрині паперової пластики Асі Гонци. Використовуючи картон і папір, вони створюють справжні витвори мистецтва, які не можуть не викликати захоплення. Чудовим доповненням до розповіді ведучої став перегляд мультимедійної презентації незвичних робіт майстрів паперової пластики.
- Пізнавальною була **мистецька година «Лесь Курбас у сталінському театрі абсурду»**, присвячена знаменитому актору і режисеру. Директор музею-садиби ім. Л. Курбаса повідомила присутнім багато цікавих та невідомих фактів з життя нашого земляка. У виконанні студентів інституту мистецтв Тернопільського Національного Педагогічного Університету прозвучала літературна композиція за творами О. Теліги «Подорожній», М. Старицького «Оборона Буші» (монолог Антося), Л. Українки «Уста говорять він навіки згинув».

Велика увага приділялась роботі із залучення дітей до бібліотеки та організації їх дозвілля під час літніх канікул. З червня по серпень для читачів бібліотеки організовувались **«Літні читання – 2012»**, до яких були включені книжкові виставки «Чари книжкового літа» (ВО 5 – 11 кл.), «Часу не гаймо – книжку читаймо» (ВО 1 – 4 кл.), «Канікули – пора творчості», «Фантазії у квітах» (ВМ), перегляд мультфільмів «Герої книг на екрані», літературна мандрівка «Казки маленькі, а розуму в них багато» (ВО 1 – 4 кл.), огляд журналів «Барвіста палітра періодики», літературна вікторина «Веселий ерудит» (ВО 5 – 11 кл.) тощо.

(Заходи в рамках проекту «Бібліомістечко» дивитись у розділі

3.6 Програмно-проектна діяльність бібліотеки)

3.6. Програмно-проектна діяльність бібліотеки

Значна частина роботи з користувачами проводилась згідно розроблених власних програм:

- «...І діти мають права» (ВО 1 – 4 кл., ВО 5 – 11 кл.);
- «Наше здоров'я в наших руках» (ВО 1 – 4 кл., ВО 5 – 11 кл.);
- «Творімо милосердя разом» (ВО 5 – 11 кл.).

(Детальніше про заходи в рамках програм у розділі 3.5. Організація роботи з користувачами)

У звітному році успішно реалізовано проект «Інноваційні послуги для дітей» розрахований на роботу з дітьми від 1 до 10 років. В ході реалізації проекту у відділі обслуговування дошкільників та учнів 1-4 класів створено мальовниче «Бібліомістечко». Тут облаштовано захоплюючі ігрові зони для наймолодших читачів, зокрема: «Казковий двір», «Ігровий майдан», «Квартал розумників», «Будмайданчик», майстерня «Умілі ручки» та обладнаний сучасною мультимедійною технікою «Інтернет-куточок».

Працюючи у проекті, бібліотекарі врахували вікові особливості дитячої аудиторії, тому розділили малюків на три групи: «Пізнайки» 1 – 3 роки, «Чомусики» 4 – 6 років і «Розумники» 7 – 10 років та розробили робочі плани заходів для кожної вікової

категорії. Тренери проекту, також, визначили найбільш оптимальну тривалість заходу (20-30 хв.) та чисельність групи (від 5 до 8 осіб).

Діти люблять гратися, тому ми запропонували їм такі заходи, які допомагають знайомитись з книгами та пізнавати світ за допомогою гри, зокрема: віртуальні мандрівки, інтерактивні вікторини, інтерактивні екологічні ігри, шашкові онлайн турніри, тощо. Інтерактивні форми, які використовуються у роботі з малюками сприяють більш активному залученню їх до бібліотеки, розвитку у них інтересу до книги та читання.

Застосування інтерактивної дошки під час заходів дозволяє дітям бачити реальне відображення на екрані, самостійно обирати маршрут мандрівки, запитання вікторини, що ми спостерігали під час віртуальної мандрівки «Вулицями рідного міста», віртуальної подорожі абеткою «Чарівний буквар», інтерактивної вікторини «Чомусик», інтерактивної години «Безпека в Інтернеті», інтернет-мандрівки «Сторінками Вікіпедії».

Малювати, грати в логічні та розважальні ігри, складати пазли, шукати відмінності на малюнках полюбують наші читачі на сенсорному моніторі та інтерактивній дошці під час занять «Слухняний олівчик» та «Чарівні долоньки».

У «Кварталі розумників» «Бібліомістечка» для малюків від 1 до 3 років проводяться заходи з **циклу розвиваючих ігор за методикою педагога Марії Монтессорі** «Пересипання круп», «Малювання на манці», «Сортування круп», «Знайди іграшку в крупі», що дозволяє розвивати пальчики і грона рук дитини, її потенційні здібності, уяву, мислення, увагу та самостійність.

У «Казковому дворі» діє пальчиковий театр, акторами, якого є діти від 2 до 6 років. Малята активно та із задоволенням беруть участь у театралізованому показі казок «Колосок», «Ріпка», «Курочка ряба», «Котик і півник», що сприяє розвитку комунікабельності, уваги, пам'яті дітей, вдосконалює зв'язне мовлення. Також організуються зустрічі з акторами Тернопільського обласного академічного театру актора і ляльки.

До царства української абетки мандрують відвідувачі «Бібліомістечка» віком від 4 до 6 років, яких бібліотекарі запрошують у **віртуальну мандрівку «Чарівний буквар»**. Під час подорожі відбувається знайомство з літерами. Дітки виконують завдання на інтерактивній дошці, грають логічні ігри, знайомляться з книгами, які сприяють вивченню «Абетки». А в ході **онлайн ігор «Тернування швидкого читання»** діти 7 – 10 років розвивають навички читання.

До циклу розвиваючих заходів «Твоя планета Земля» увійшли інтерактивна гра «Чий це голос?» та гра «Йдемо місточком і годуємо тварин» (для малят 1 – 3 роки), віртуальна прогулянка «Знай, люби, бережи» (для дошкільників 4 – 6 років), карткова гра «Слідопити» (для молодших школярів 7 – 10 років), під час яких діти знайомились з мешканцями моря, неба, лісу та подвір'я, дискутували про те, як треба берегти природні багатства, допомагати дорослим вирощувати квіти, годувати птахів, садити дерева, не забруднювати навколишнє середовище.

Розвитку кмітливості, уваги та логічного мислення у дітей молодшого шкільного віку сприяє гра «Хто більше запам'ятає?», за правилами якої учасники змагаються у запам'ятовуванні різних слів певної послідовності, а також літературний аукціон «Хто більше знає?», де діти пригадують народні казки, твори відомих українських та зарубіжних письменників, в яких живуть різні звірі.

За допомогою книг та розвиваючих ігор малюки потрапляють у світ дорослих професій. Під час гри «Побавимось у лікарів» діти лікували ворону, в якій було зламане крило, а також демонстрували пташці фізичні вправи, які допоможуть їй швидше відновити сили і знову стати такою спритною, як раніше. Під час рольової гри «Побавимось у продавців» «Ігровий майдан» перетворився у справжній «супермаркет», де діти знайомились з професією продавця та освоювали правила поведінки у магазині. Познайтись з професією перукаря допомагає рольова гра «Побавимось у перукарів». На «Будмайданчику» організовані ігри «Побавимось у будівельників», під час яких наймолодші відвідувачі «Бібліомістечка» будували будинки з конструкторів та кубиків, складали піраміди, активно демонструючи свої архітекторські здібності.

Пізнати себе, свої риси характеру, дізнатись для чого потрібно навчитись відповідати за свої вчинки, отримати поради як правильно одягатись, їсти, поводитись в своєму домі і на вулиці, як уникнути неприємностей та суперечок, а також, розвивати мистецтво людського спілкування діти мали змогу відвідуючи заняття **«Школи етикету для маленьких»**, до програми якої включено відеоперегляд мультфільмів «Чемним бути модно», з подальшим обговоренням, рольові ігри «Справжні леді та джентльмени», «Королівський салон краси», інтерактивна мандрівка «Етикет минулого і сьогодення», бесіда «Правила мобільного етикету».

У «Майстерні «Умілі ручки» наймолодші умільці від 1 до 3 років вчать виготовляти аплікації. Свої перші творчі роботи малюки подарували матусям з нагоди Дня матері. Дітки від 4 до 6 років ліпили з пластиліну, а молодші школярі виготовляли вітальні листівки до свят, витинанки «Веселі хороводи», цікавими були майстер-класи «Мотанка – родинний оберіг» та «Диво-писанка». Такі заходи сприяють розвитку дрібної моторики рухів, тактильних відчуттів, навчають творчо та художньо мислити, розвивають естетичний смак у дітей.

З кожним днем збільшується кількість комп'ютерів, під'єднаних до мережі Інтернет, а це означає, що все більше дітей отримують можливість працювати у Всесвітній мережі, а тому актуальною є проблема захисту дітей від небезпечної інформації. Тренери «Бібліомістечка» організовували віртуальні мандрівки сайтами «Онляндія», «Нетикетка Безпечна», знайомили молодших школярів та їх батьків з питаннями інформаційної безпеки в мережі під час занять «Безпека дитини в інтернеті», в ході яких діти дізнавалися як користуватися комп'ютером, що таке Інтернет, як його можна використовувати, як створити електронну пошту, про етикет в мережі та авторські права, а також те, що в Інтернеті є інформація, від якої слід захистити користувачів.

Корисну інформацію та відповіді на різноманітні запитання діти знаходили під час **інтернет-мандрівки «Сторінками Вікіпедії»**. «Гортаючи» багатомовну он-лайн енциклопедію, вони дізнались багато цікавого про навколишній світ і самі пробували користуватись інтернет-довідником.

Навчитися друкувати на клавіатурі молодші школярі пробують, виконуючи цікаві вправи з анімованою клавіатурою. Щоб краще запам'ятати розташування клавіш, бібліотекарі пропонують дітям пограти у **відеоігри: «Збери клавіатуру»** та **«Друкуємо швидко»**. Між такими заняттями обов'язково проводяться розминки для рук та очей.

Цікавим для дітей віком 7 – 10 років є **«Шашковий турнір он-лайн»**, під час якого початківці опановували основи майстерної гри в шашки, як на шаховій, так і на інтерактивній дошці. Гра в шашки вчить думати, бути уважним, запам'ятовувати, порівнювати, узагальнювати, передбачати результати своєї діяльності, розвиває винахідливість та логічне мислення. Особливо важливо навчати гри в шашки гіперактивних дітей, яким важко всидіти на одному місці. Під час гри вони стають спокійнішими, вдумливими та більш врівноваженими.

Збереженню і зміцненню здоров'я дітей сприяє цикл інтерактивних заходів **«Твоє здоров'я з фізичними вправами»**, в ході яких діти дізнаються про те, що є корисним для їхнього організму, а що – шкідливим. Такі заняття проводяться спільно з лікарями Центру здоров'я, працівниками обласної організації Червоного Хреста, студентами-волонтерами. На прикладі літературних героїв та героїв мультфільмів демонструються заходи з підтримки та покращення здоров'я. Активну участь діти приймають у занятті з аеробіки, яке проводить студентка ТНПУ ім. В.Гнатюка факультету фізичного виховання, кандидат у майстри спорту України Ніна Пришляк. Розширенню знань та навичок батьків наших відвідувачів з питань ведення здорового способу життя сприяє література, розміщена на книжково-ілюстративній виставці **«Зростає здоровою, дитино!»**.

Під час проведення в Україні ЄВРО-2012 футбольною хвилею накрило і наше **«Бібліомістечко»**. Тут було створено фан-зону з великим інтерактивним екраном для дітей, які активно вболівають за свої улюблені команди.

З метою поглиблення знань про один з найпоширеніших видів спорту серед дітей у фан-зоні організовано **«День футболу»**. Наймолодші відвідувачі фан-зони (від 3 до 6 років) мали змогу пограти у справжній футбол на футбольному полі (килим) **«Бібліомістечка»**. Трішки старші вболівальники дізнались багато цікавих фактів з історії зародження сучасного футболу, заснування Міжнародної федерації футболу, а також переглянули **мультимедійну презентацію «Талісмани футбольних чемпіонатів»**.

Для того щоб визначити найпалкішого шанувальника цього виду спорту, пограли в **інтелектуально-футбольний турнір «Що ти знаєш про футбол?»**, вікторину **«Що? Де? Коли?»**. Після невеличкої розминки вболівальникам запропоновано пригадати слова в яких є склад **«гол»**. Наступним етапом турніру була **«Гра головою»**, учасникам якої потрібно було відновити зашифровані народні прислів'я **«М'ячем по полю писано»** (Вилами по воді писано), **«На городі півфінал, а в Києві ЄВРО»** (На городі бузина, а в Києві дядько), **«Сім раз удар – один раз забий»** (Сім раз відміряй, один раз відріж). Останнім завданням турніру було **розгадування «Кросвордболу»**.

За підсумком усіх турів визначено найпалкішого прихильника футболу та найактивніших учасників турніру, яких нагороджено призами та сувенірами.

Фото зроблені під час **«Дня футболу»** представлено на он-лайн конкурс **«ЄВРО 2012: Зіграємо в футбол у бібліотеці?»**, організований програмою **Бібліоміст в Україні**.

Загалом, з початку роботи **«Бібліомістечка»** (22 лютого 2012 р.) для малечі нашого міста організовано 152 заходи. За цей період у відділі обслуговування дошкільників та учнів 1-4 класів значно зросла кількість нових користувачів, особливо дітей

дошкільного віку. Зокрема, на початок роботи проекту кількість відвідувачів від 1 до 3 років становила 3, на кінець 2012 р. – 83, від 4 до 6 років відповідно 67 та 211.

Як відзначають самі бібліотекарі, за час реалізації проекту, відбулись позитивні зміни в роботі з наймолодшими відвідувачами, зокрема:

- створено належні умови для відвідування бібліотеки батьками з дітьми від 1 року, а саме, організовано зону для розваг і читання з урахуванням вікових особливостей дітей: від 1 до 3 років, від 4 до 6 років, від 6 до 10 років;
- підготовлено робочі плани та методики проведення заходів для кожної вікової групи, із застосуванням відповідних форм і методів роботи;
- розроблено програми тренінгів для дитячих бібліотекарів України, а також для батьків, вихователів та вчителів;
- працівники бібліотеки отримали змогу використовувати найновішу мультимедійну техніку (комп'ютери з сенсорними моніторами, SMART-дошку), що дозволило залучати малюків до набуття перших навиків у роботі з комп'ютером, активніше розвивати їх пізнавальні та творчі здібності.
- створено ряд мультимедійних презентацій, відеороликів, видано буклети, закладки, брошури з описом інноваційних послуг для дітей;
- розроблено веб-сайт «Бібліомістечка», на даний час тренери проводять наповнення розділів інформацією про роботу в рамках проекту.
- активізувалася робота з батьками, що сприяє збільшенню кількості батьків, залучених до спільної з дітьми діяльності (сімейні читання, виготовлення аплікацій, іграшок, виробів з бісеру, конструювання, інтерактивні ігри) та до організації і проведення масових заходів для дітей;
- систематично надається консультативно-методична допомога батькам з питань виховання та розвитку дітей.

Робота «Бібліомістечка» постійно висвітлювалась у засобах масової інформації. Місцеві телеканали записали 6 відеосюжетів, які періодично транслюють у програмах обласного телебачення «Мамина школа», «Чарівний ключик», «Провінційні вісті», «Вісті ТТБ», «Новини». У газетах «Вільне життя», «Нова Тернопільська», «Свобода», також в інтернет-виданнях «Погляд», «Про все», «Тернопільська липа» надруковано 14 заміток про роботу у проекті. Інформація про «Бібліомістечко» відображалась також на сайті міста Тернополя «0352.com.ua», форумах «neoworld.us», «forum2.te.ua».

Значна увага в роботі проекту була приділена інтерактивним тренінгам для тих, хто займається вихованням дітей: бібліотекарі, освітяни, батьки. *(Детальніше у розділі 6. Науково-методична робота).*

4. Рекламно-інформаційні заходи

Рекламна діяльність бібліотеки – один з найважливіших засобів формування іміджу установи, популяризації її послуг серед громади та залучення нових користувачів.

З метою ознайомлення користувачів з асортиментом послуг, які надає бібліотека, працівниками книгозбірні проведено 30 екскурсій для читачів-дітей, 3 екскурсії для студентів Тернопільського державного педагогічного університету ім. В. Гнатюка, 1 – для студентів Терновлянського вищого училища культури.

Велика увага приділялась співпраці з різними установами та громадськими організаціями: загальноосвітніми, дошкільними закладами, музичною школою №1, профспілковою школою мистецтв, Центром дитячої та юнацької творчості, музичним училищем ім. Соломії Крушельницької, обласною організацією Національної Спілки письменників України, Тернопільським академічним драматичним театром ім. Т.Г. Шевченка, Тернопільським академічним театром актора і ляльки, місцевими видавництвами «Навчальна книга – «Богдан», «Джура», «Підручники і посібники», Обласною організацією Товариства Червоного Хреста, Центром Здоров'я. У 2012 році налагоджено партнерство з Обласним комунальним будинком для дітей шкільного віку, який функціонує на території міста.

Активна робота працівників бібліотеки та тісна співпраця із засобами масової інформації дозволяє формувати позитивний імідж установи, інформувати громадськість міста про нові послуги, що безперечно привертає увагу громади до бібліотеки та сприяє збільшенню кількості відвідувачів книгозбірні.

Про роботу бібліотеки у 2012 році здійснено 18 репортажів на радіо та телебаченні, опубліковано 18 заміток на сторінках місцевої преси та 15 в інтернет-газетах.

Працівники бібліотеки активно працюють над створенням та розповсюдженням друкованої рекламної продукції: буклетів, візиток, оголошень, прес-релізів, запрошень, пам'яток читача тощо. Крім того, створено ряд мультимедійних презентацій та відеороликів, розміщених у You Tube.

Інтенсивно розвивався сайт бібліотеки. Постійно проводилось оновлення інформації, створення нових сторінок, рубрик, що також сприяло популяризації діяльності книгозбірні. *(Детальніше у розділі 5. Використання інтернет-технологій)*

5. Використання Інтернет-технологій

Підвищення соціальної та інформаційної ролі бібліотек у сучасному суспільстві диктує необхідність формування нових методів організації інформаційного простору бібліотеки, який реалізується на базі комп'ютерних технологій.

Поряд із традиційними бібліотечними послугами наша бібліотека має можливість надавати сервісні послуги: користування інтернетом, пошук інформації у всесвітній мережі, запис інформації на флешку або диск, друк на принтері, сканування, копіювання. В цілому, використання сучасних технологій в обслуговуванні користувачів не тільки підвищує ефективність використання ресурсів книгозбірні, а й полегшує доступ користувача до інформації, підвищує престиж та привабливість бібліотеки.

На кінець звітнього року у своєму розпорядженні бібліотека має 22 комп'ютери підключених до інтернету та інтерактивну SMART-дошку, що дозволило активізувати використання інтернет-технологій у роботі установи.

Для бібліотеки, як для загальнодоступного центру інформації, важливим є створення власних ресурсів. Тому у 2012 році велика робота проводилась по наповненню веб-сайту бібліотеки (<http://odb.te.ua>), який впродовж 2012 року відвідали 191 758 користувачів. Всього протягом року на сайті розміщено понад 250 інформаційних повідомлень про проведені заходи, поновлювалась інформація у рубриках «Книга тижня», «Радимо прочитати», «Нові надходження», «Видавнича

діяльність». Розділ «Письменники-ювіляри» поповнився статтями про 84 ювілярів 2012 року, у розділі «Автор дарує книгу» розміщено 55 інформацій. Наповнено новою інформацією розділ «Скарбничка методиста» (нормативні документи, поради, консультації бібліотечним фахівцям, досвід колег тощо). Розпочато роботу над інтернет-проектом «Дитяча бібліопланета Тернопілля», де буде подаватись інформація про Центральні районні бібліотеки для дітей нашої області.

Крім того, створено окремий сайт проекту «Бібліомістечко» (<http://bibliomistechko.te.ua>), який інформує користувачів про усі цікаві події, що відбуваються на ігрових майданчиках нашого містечка.

З метою відображення різних аспектів діяльності відділу мистецтв більше року функціонує інформаційний блог «Багатобарвний світ мистецтва» (<http://art-departament.blogstop.com>), який відображає мистецьке життя краю, інформує про творчі акції бібліотеки. Свою електронну адресу має ВКОД (todbcompl@ukr.net).

Працівники постійно використовують інформаційні інтернет-ресурси, які допомагають у підготовці та проведенні заходів, а саме: мультимедійні презентації, ігрові та розвиваючі сайти для дітей тощо.

Впродовж року створювались електронні ресурси, які ілюструють проведені бібліотекою заходи, зокрема: слайд-презентації «Сім природних чудес Тернопільщини» (<http://www.youtube.com/watch?v=8Pk02PSWzIk>), «Шлях книги від давнини до сучасності» (<http://www.youtube.com/watch?v=OV0VIO-FjlU>), «Легенди рідного краю» (http://www.youtube.com/watch?v=-RVle_-BrEs), відеоролики «Бібліотека іде до дітей» (<http://www.youtube.com/watch?v=XQzqLBA5bDA>), «Настроений життям як скрипка» (<http://www.youtube.com/watch?v=MrOLEeAkZX8>) «Театр – моя стихія» (<http://www.youtube.com/watch?v=Sd8AKBqjeA4>), «День Святого Валентина у «Бібліомістечку» (http://www.youtube.com/watch?v=ak_EOp-me9BI), «Один день у «Бібліомістечку» (<http://www.youtube.com/watch?v=BglAgYzMzxA>), «Жіночі примхи» (<http://www.youtube.com/watch?v=rBzWVvhhoSc>) тощо.

Застосування інтерактивної дошки під час проведення заходів є дуже ефективним засобом, адже дозволяє бібліотекарю знаходитись у постійному контакті з дітьми, зробити заняття живішими, активно коментувати зображення на великому екрані.

На жаль, у звітному році бібліотеці не виділені кошти на придбання програмного забезпечення для комп'ютеризації бібліотечних процесів: обробки інформації, об'єднання її у єдину інформаційну систему тощо.

6. Науково-методична робота

Методична діяльність була спрямована на підвищення ролі бібліотеки, як методичного центру з питань дитячого читання та удосконалення фахового рівня бібліотекарів.

З цією метою на базі ТОБД було проведено ряд навчальних заходів, зокрема:

- Обласний семінар-практикум «Планування та звітність у системі керівництва бібліотеками для дітей» для заступників директорів ЦБС по роботі з дітьми. В рамках навчання відбулися професійні дискусії, обговорення нових директивно-нормативних матеріалів. Учасникам запропоновано методичні консультації щодо розширення соціокультурної ролі бібліотек серед місцевої громади, тестування з бібліотечно-

бібліографічної діяльності, участь у майстер-класі, перегляд мультимедійних презентацій тощо;

- День сільських бібліотекарів Шумської ЦБС на тему «Інноваційні послуги для дітей», під час якого фахівці обласної бібліотеки для дітей ділилися досвідом впровадження інноваційних послуг для наймолодших користувачів, провели огляд професійних періодичних видань та огляд видавничої продукції ОБД;

- Навчально-практичні заняття учасників обласних курсів підвищення кваліфікації шкільних бібліотекарів області на тему «Бібліотеки на допомогу національній освіті». В ході навчання надавались консультації з питань обліку та списання літератури, проведено тренінг «Інформаційно-довідкова діяльність шкільної бібліотеки у забезпеченні успішного навчально-виховного процесу школи», за результатами якого учасникам запропоновано тестові завдання.

Ефективними були тренінгові навчання для тих, хто займається вихованням дітей – батьків, опікунів, вихователів, вчителів, дитячих бібліотекарів, які відбувались в рамках проекту «Бібліомістечко», зокрема:

- «Інноваційні послуги для дітей у храмі знань та інформації» для заступників директорів ЦБС по роботі з дітьми Тернопільської області;
- «Впровадження інноваційних послуг для дітей як запорука розвитку їхнього творчого потенціалу» для директорів обласних бібліотек для дітей України;
- «Інноваційна творчість бібліотекарів у контексті соціокультурної діяльності» для завідувачів міськими бібліотеками для дітей Тернопільської області;
- «Виховання та розвиток дітей за допомогою інтерактивних ігор» для батьків, вихователів та вчителів.

З метою ознайомлення з новими формами роботи у «Бібліомістечку» проведено ряд майстер-класів «Бібліомістечко» – майданчик інноваційних послуг для дітей:

- для бібліотекарів сільських бібліотек – переможців проекту «Бібліоміст» Борщівської та Монастириської ЦБС;
- для директорів районних ЦБС;
- для шкільних бібліотекарів області;
- для гуртківців Великобірківського Будинку творчості школяра;
- для слухачів обласних курсів підвищення кваліфікації – бібліотекарів шкільних бібліотек;
- для сільських бібліотекарів Шумської ЦБС;
- для учасників обласного семінару-практикуму «Планування та звітність у системі керівництва бібліотеками для дітей» (для завідувачів центральними районними бібліотеками для дітей);
- для бібліотекарів Львівської обласної дитячої книгозбірні.

Програми тренінгів та майстер-класів викликали велику зацікавленість усіх учасників. Актуальність тем, цікаві форми, теоретичний та практичний матеріал – все це сприяло створенню ділової, творчої атмосфери. Учасники висловили задоволення організацією заходів, відмітили, що отриманні знання використають у своїй роботі з наймолодшими користувачами, особливо з малюками дошкільного віку, що сприяє залученню їх до користування бібліотекою та розвитку сімейного читання. На думку учасників, захоплюючими та корисними виявились практичні заняття з використанням SMART-дошки та сенсорного монітора, логічні та рухливі ігри.

Підводячи підсумки тренінгів та майстер-класів, що відбулися в обласній бібліотеці для дітей, зауважуємо, що така форма навчання, де всі учасники беруть активну і творчу участь, не тільки ефективна, але й необхідна для організації продуктивної співпраці дітей та їх вчителів, вихователів, батьків.

Протягом звітного року свій фаховий рівень мали змогу підвищувати бібліотекарі ТОБД, беручи участь у таких заходах:

- Всеукраїнська науково-практична конференція директорів обласних бібліотек для дітей, «Дитячі бібліотеки як культурно-інформаційні центри у процесі формування особистості дитини»

- Курси підвищення кваліфікації для заступників директорів обласних бібліотек для дітей «Сучасний стан та функціонування бібліотеки для дітей: правовий аспект» на базі НБУ для дітей;

- Візит делегації бібліотекарів Тернопільської області до бібліотек Луганської області, організований програмою «Бібліоміст» з метою обміну досвідом, учасником якого була бібліотекар відділу обслуговування дошкільників та учнів 1 – 4 кл.

Важливим напрямком методичної роботи є підготовка і розповсюдження методичних матеріалів на допомогу організації бібліотечного обслуговування дітей. Протягом 2012 року відділами бібліотеки видано 12 назв методично-бібліографічних видань (*детальніше див. у додатку*).

6.1. Методична робота в бібліотеках області

В області функціонує 33 бібліотеки для дітей: обласна бібліотека для дітей, 17 центральних районних бібліотек для дітей та 15 міських центральних бібліотек для дітей, а також 806 сільських бібліотек, які обслуговують дітей.

Головною метою методичної діяльності центральних районних бібліотек для дітей було координування роботи, надання кваліфікованої допомоги сільським бібліотекарям з питань організації дитячого читання. Протягом року працівниками ЦБД області у сільські бібліотеки здійснено більше як 360 виїздів з метою надання практичної допомоги з різних питань (аналізу їхньої діяльності, впорядкування бібліотечних фондів, переобліку фондів, передачі бібліотек та ін.). Для підвищення фахового рівня сільських бібліотекарів у 2012 році проведено 30 районних семінарів та семінарів-практикумів, на яких розглядалися такі важливі теми:

- «Сільська бібліотека: сучасні тенденції та напрямки діяльності» (Зборівська ЦБД);
- «Бібліотекар і читач: сучасний погляд на взаємодію та співпрацю» (Чортківська ЦБД), «Публічні бібліотеки та їхня роль у забезпеченні інформаційних потреб дітей» (Підгасцька ЦБД);
- «Формування бібліотечного фонду: сучасні технології та маркетинговий підхід», «Публічна бібліотека – центр сімейного читання» (Козівська ЦБД);
- «Бібліотека – центр спілкування та розвитку творчих нахилів користувачів-дітей», «Краєзнавство – шлях до формування позитивного іміджу бібліотеки» (Гусятинська ЦБД).

Під час семінарів проводяться огляди спеціальної преси, зокрема, фахівці Бережанської ЦБД провели огляд журналів «Бібліотечна планета», «Світ дитячих

бібліотек», «Позакласний час», «Шкільна бібліотека» на тему «Кращі інновації в бібліотечній роботі».

Творчі лабораторії, школи професійної майстерності, проведені у Борщівському, Чортківському, Монастириському, Підволочиському, Заліщицькому районах. У Зборівській, Кременецькій, Підгаєцькій, Терехівській ЦБД практикують такі форми навчання як «майстер-класи», «дні творчої ініціативи», «дні керівника бібліотеки» тощо. Майже усі навчання для сільських бібліотекарів доповнюються масовими заходами, зокрема, у Чортківській ЦБД відбувся урок правового виховання «Подорож до країни прав дитини» та година скорботи «Голодомор – смуток душі, біль серця», а Підгаєцька ЦБД під час семінару-наради відзначила «Найактивнішого бібліотекаря з проведення масових заходів» Ольгу Хоптій – бібліотекаря Поплавської сільської бібліотеки філії.

Крім семінарів і тренінгів, які відбулися на базі ТОБД завідувачі районними та міськими бібліотеками для дітей пройшли навчання у регіональному тренінговому центрі при Тернопільській обласній науковій бібліотеці на тему: «Основи комп'ютерної грамотності», «Основи роботи в інтернеті», «Інноваційна діяльність та маркетингова стратегія розвитку бібліотек», а також в обласній бібліотеці для молоді, де вони були учасниками тренінгів «Соціальні веб-сервіси в роботі бібліотекаря». По закінченні навчань бібліотекарі отримали сертифікати про підвищення кваліфікації.

Бібліотеками для дітей, як методичними центрами з організації обслуговування користувачів-дітей було підготовлено ряд методичних рекомендацій, порад, сценаріїв на допомогу сільським та шкільним бібліотекарям області: «Проведення Дня дошкільника у бібліотеці», «Тиждень дитячого читання», «Організація дозвілля читачів-дітей під час літніх канікул», «Екологічне виховання дітей у бібліотеці» тощо.

Активно проводилась соціокультурна діяльність дитячих бібліотек області, яка була представлена розмаїттям традиційних та інноваційних форм і методів роботи.

Одним з найбільш резонансних бібліотечних заходів 2012 року на Тернопіллі став другий літературний фестиваль «Дивокраю», який проходив у травні в м. Тернополі. В рамках фестивалю відбулася презентація рукописної книги-велетня «Казки із Дивокраю» за участі автора проекту «Срібна Читацька Книга» письменниці Євгенії Пірог (м. Київ), Сергія Гридїна (м.Здолбунів). Олександра Гавроша (м. Ужгород) та автора проекту Ірини Мацко (м. Тернопіль). Книга-велетень, розміром 93x100 см, створена Іриною Мацко та читачами-учнями 1 – 2 класів, налічує 10 сторінок, текст написаний від руки, ілюстрації намальовані дітками. Завданням проекту було залучення маленьких читачів до пізнання процесів створення книги та співпраця закладів освіти та бібліотеки. Центральна бібліотека для дітей м. Тернополя отримала сертифікат від Національного реєстру рекордів України за книгу-велетень «Казки із Дивокраю», як найбільшу рукотворну книгу.

Під час «Дивокраю» юні тернополяни разом з бібліотекарями та НСОУ ПЛАСТ мандрували на «Літературному кораблі», брали участь у вікторинах, оглянули виставку ілюстрацій учнів 1 – 7 кл. за результатами конкурсу «Оживає слово», нагородженні переможців літературного конкурсу для учнів 2 – 4 кл. «Якби я був/була чарівником/чарівницею» та нагородження найпопулярніших серед дітей письменників та видавців бібліопреміями, започаткованими бібліотеками міста «Вибір дітей Тернополя-2012» у 5-ти номінаціях.

Упродовж двох днів, 26 – 27 вересня, у Тернополі відбулося захоплююче дійство – другий «Бібліофест». У перший день фестивалю на вулицях міста бібліотеки організували «Карнавал літературних героїв», театралізоване дійство за участі казкаря Олександра Лірника, нагородження кращих читачів-дітей. Наступного дня відбувся майстер-клас зі створення арт-буку, презентація новинок видавництва «Навчальна книга – «Богдан» тощо.

У 2012 році центральна бібліотека для дітей м. Тернополя долучилася до просвітницького, соціального Всеукраїнського проекту «Додай читання». В рамках проекту юні читачі із задоволенням виготовляли «книжкові шпаківні» – спеціальні полицьки з дитячими книжками і журналами у вільному доступі для читання у громадських місцях, створювали альманахи дитячої творчості «Блискуче перо», здійснюючи тим самим мрію стати автором книжки та «Іташиної пошти», писали листи Балакучому Шпаку про улюблені книги, відповідали на «телеграми-завдання» тощо. До виготовлення шпаківень долучилися студенти-волонтери, видавництва та пересічні тернополяни. Саме у переддень Святого Миколая, відбулася передача чотирьох книжкових шпаківень у такі заклади: гематологічне відділення міської дитячої лікарні, Центр щасливого батьківства та материнства, Український дім «Перемога», арт-кафе «Коза».

Інформація про проведені заходи постійно висвітлювалась на сайті Тернопільської міської ради, на шпальтах місцевої преси та на блозі Тернопільської міської ЦБС.

З метою відродження традицій та звичаїв, популяризації обрядів українського народу Козівська ЦБД спільно з Будинком дитячої та юнацької творчості провели конкурс колядок, щедрівок та засівалок «Різдвяний передзвін-2012». Цікаві та змістовні народознавчі заходи проведені Бучацькою ЦБД: конкурс колядок «Від Різдва до Маланки звучать щедрівки та колядки», вікторина «Зима іде – свята веде», народознавчі години «Святкуємо радо ми Стрітєння свято», «Гарна писанка у мене». У міській бібліотеці м. Бучач створена народознавча світлиця старожитностей «Берегиня», на базі якої працівники ЦБД провели українознавчі заходи:

- міні-вернісаж «А на тих рушниках Україна моя вишивана»;
- народознавча година «Українські писанки»;
- година духовності «У мить святого Воскресіння»;
- конкурс юних вишивальниць «Місто моє у вишиванках розцвітає» тощо.

Пізнавальними є патріотично-краєзнавчі заходи, які проводить Бережанська ЦБД: краєзнавчі читання та вікторини «Це наша історія», «Бойові сторінки Бережанщини», «Легендами овіяна рідна Бережанщина», «Чи знаєш ти своє місто?». Такі заходи відбуваються у співпраці з керівником національно-патріотичного клубу «Лисоня», учасниками фольклорного театру «Взори», поетесою Марією Абрамець.

З метою відродження традицій сімейного читання Підволочиська ЦБД практикує таку форму як бібліопосиденьки «Хай мудрість книги об'єднає родину». Під час однієї з презентацій було запрошено три сім'ї, кожна з яких представляла улюблені книги родини, демонструвала свої захоплення: моделі літаків і машин, виготовлені з використанням журналів «Моделіст-конструктор» та «Юний технік», колекції вишивок, виробів з бісеру тощо.

Зборівська ЦБД організовує чимало заходів в рамках клубу «Книголюб», що діє при бібліотеці, зокрема: акцію з підтримки читання «Суперчитач», фотовиставку

«Кращі читачі бібліотеки», виставки за читацькими формулярами, літературне шоу «Вшануємо Книгу», зустрічі з письменниками та ін.

В рамках цільової комплексної програми «Ми пропонуємо здоров'я! Силу! Віру! І фізичний гарт!» на 2012 – 2013 роки Підгаєцька ЦБД провела цикл цікавих заходів: інформаційна година «Сто порад для краси і здоров'я», інтернет-мандрівка «Твоє здоров'я з фізичних вправ починається», ігри «Повітря, сонце і травиця в лузі – ось найкращі наші друзі», спортивний КВК «Спритні, дужі, небайдужі».

Зважаючи на проблеми з матеріальним забезпеченням бібліотечної галузі в нашій області бібліотеки для дітей постійно ведуть пошук позабюджетного фінансування, займаючись проектною, грантовою та фандрейзинговою діяльністю.

У 2012 році проект Тернопільської міської ЦБС «Організація нових бібліотечних послуг з використанням вільного доступу до інтернету» отримав перемогу у конкурсі, оголошеному програмою «Бібліоміст», як результат – до бібліотек для дітей №1, №4, №5 надійшло 5 комп'ютерів та інше обладнання.

Ланівецька районна бібліотека для дітей та ще 3 сільські бібліотеки цього району придбали книг на суму 20 тис. грн., завдяки участі у конкурсі «Поповнення фондів сільських бібліотек та активізація культурно-просвітницької роботи з дітьми та молоддю», оголошеному Міжнародним фондом «Відродження».

6.2. Соціологічна робота

Обласна бібліотека для дітей постійно проводить різноманітні соціологічні дослідження серед читачів-дітей та бібліотекарів області. У 2012 році працівниками бібліотеки використовувались ряд досліджень, зокрема: анкетування, опитування, міні-дослідження таких категорій:

- Анкетування молодших школярів «Улюблені майданчики «Бібліомістечко»;
- Експрес-інтерв'ю батьків «Бібліомістечко» у дозвіллі вашої дитини»;
- Експрес-опитування завідуючих центральними та міськими бібліотеками для дітей «Вплив інтерактивних ігор на пізнавальний розвиток дитини»;
- Експрес-інтерв'ю директорів обласних бібліотек України для дітей «Бібліомістечко» - інноваційний центр дозвілля і розвитку дитини»;
- Соціологічне дослідження «Бібліотека, книга, читання: орієнтація підлітків»;
- Щорічний моніторинг читання дітей «Краща книга 2012 року».

Одним з найцікавіших було **опитування «Бібліомістечко» - інноваційний центр дозвілля і розвитку дитини»** щодо ефективності роботи проекту «Бібліомістечко». Респондентами дослідження стали 50 осіб, які були учасниками наших тренінгів, зокрема: директори обласних бібліотек для дітей України, завідуючі центральними районними та міськими бібліотеками для дітей Тернопільської області. Серед запропонованих учасникам анкетування питань були такі: **«Чи застосовуєте Ви у своїй діяльності таку форму як тренінг?»**, **«Як Ви оцінюєте загальну користь від тренінгу?»**, **«Що, на Вашу думку, було найкориснішим у програмі тренінгу?»**, **«Що на Вашу думку потрібно змінити?»**, **«Як саме Ви плануєте скористатися отриманими в ході тренінгу знаннями та навичками у своїй бібліотеці?»**. Майже усі респонденти (90%) відповіли, що знають про таку форму, проте тільки 45% особисто проводили. Більшість учасників опитування (60%) відмітили, що тренінг був для них «дуже корисний», решта (40%) відзначили як «корисний». Найбільш

ефективними у програмі тренінгу 100% опитаних відзначили практичні заняття, в яких вони приймали безпосередню участь. На останнє запитання анкети «Як саме Ви плануєте скористатися отриманими в ході тренінгу знаннями та навичками у своїй бібліотеці?» були наступні відповіді:

- переобладнання відділу обслуговування 1 – 4 класів (35%);
- організація ігрових майданчиків для дітей (10%);
- придбання інтерактивної дошки (15%);
- активізація роботи з наймолодшими читачами від 1 до 3 років (35%);
- запровадження досвіду роботи ТОБД у своїй діяльності (25%);
- використання тренінгу, як ефективного форми навчання для активізації творчої діяльності бібліотекарів (10%);
- цікавий досвід для участі бібліотеки в інших проектах (5%).

Метою анкетування «Бібліомістечко» у дозвіллі вашої дитини» було виявлення думки батьків щодо ролі ігрових та навчальних заходів у процесі розвитку їхніх дітей.

В анкетуванні взяли участь 20 батьків, які мають дітей віком від 1 до 10 років.

Увага респондентів зосереджувалась на наступних запитаннях:

Звідки Ви дізнались про Бібліомістечко?

- 44 % – від знайомих;
- 41% – від працівників бібліотеки;
- 9 % – із засобів масової інформації;
- 6 % – з інформації на веб-сайті бібліотеки.

Чого Ви чекаєте від відвідування Бібліомістечка?

- 58% – проведення цікавого дозвілля з дитиною;
- 26% – збільшення інтересу до книги;
- 28% – атмосфери гри та творчості під час занять;
- 6 % – корисних консультацій.

Які форми роботи зацікавили вашу дитину найбільше?

- відеоігри на інтерактивній дошці (26% респондентів);
- флеш-розмальовки (25% респондентів);
- розвиваючі ігри (24% респондентів);
- рухливі ігри (22%);
- рольові ігри (20%);
- віртуальні мандрівки (12%);
- виготовлення аплікацій (15%), витинанок (15%), писанок (5%), ляльки-мотанки (2%);
- перегляд відео-казок і мультфільмів (8%).

Використання яких засобів, окрім книги, під час занять подобаються Вашій дитині найбільше?

- 40 % – розвиваючі іграшки;
- 25% – інтерактивна-дошка;
- 25 % – сенсорний монітор;
- 10 % – комп'ютер.

Як вплинуло використання цих форм і засобів на формування світогляду Вашої дитини?

- 20 % – «дитина стала більш комунікабельною»;

- 20 % – «добре спілкується з іншими дітьми»;
- 55 % – «хоче відвідувати ще»;
- 30 % – «позитивно»;
- 20 % – «цікаво на заняттях».

Які сімейні ігри Ви використовуєте для розвитку своєї дитини?

На це запитання батьки відповіли, що найчастіше практикують читання книжок, танці, складання пазлів, вивчення віршів та пісень, малювання, ліплення, ігри за методикою М. Монтессорі, зарядка під веселу музику, ігри з водою, лото, виконання завдань із дитячих журналів, комп'ютерні ігри, шашки, шахи, кросворди, розмальовки.

Крім опитувань у «Бібліомістечку», проводились блиц-опитування: «Краща книга тижня», «Улюблена книга відомих тернополян». На сайті нашої бібліотеки було розміщене інтернет-опитування «Книгам якого формату Ви віддасте перевагу?». В опитуванні взяли участь 564 респонденти, 57% з яких віддають перевагу паперовим книгам і тільки 15% – електронним.

7. Наукова організація праці

Протягом звітного року проводилась робота з розробки регламентуючої та технологічної документації:

- переглянуто та доповнено пакет документів про платні послуги;
- розроблено пакет документів про нерозголошення персональних даних працівників та користувачів бібліотеки;
- переглянуто чинні та складено посадові інструкції на нових працівників;
- ознайомлено працівників з новою редакцією «Правил внутрішнього розпорядку», «Кодексом етики для бібліотекарів».

Велась робота з підвищення кваліфікації працівників бібліотеки:

- огляди фахових видань;
- тренінги для нових працівників щодо пошуку інформації в ТОБД;
- виробничі навчання з проблемних питань у структурних підрозділах.

На раді при директорі обговорювались такі питання:

- контроль та аналіз виконання основних показників та основних завдань, підведення підсумків роботи за місяць, квартал, рік;
- виконання умов проекту «Бібліомістечко»;
- підведення підсумків діяльності проекту «Бібліомістечко»;
- участь у конкурсах від програми «Бібліоміст»;
- інформування працівників бібліотеки про участь у ярмарку бібліотечних інновацій;
- про участь у звітно-виборній конференції УБА;
- аналіз та оцінка планово-звітної, технологічної документації, обговорення та вирішення проблем, визначення та вирішення перспективних напрямків діяльності закладу;
- аналіз семінарів, загально бібліотечних заходів, творчих акцій;
- вирішення поточних питань.

Додаток

Видавнича діяльність ТОВД

№ п/п	Назва видання	Виконавець
1.	Аналітично-статистичний огляд «Бібліотеки для дітей Тернопільщини: рік 2011»	НМВ
2	Інформаційний бюлетень «Бібліотеки для дітей Тернопільщини та новітні технології: динаміка розвитку, трансформація пріоритетів»	НМВ
3.	Методичні поради з проведення Всеукраїнського Тижня дитячого читання «Дитина читає – Україна процвітає»	НМВ
4.	Методичні рекомендації до Всеукраїнського дня бібліотек «Бібліотека давня і вічно юна оселя людського розуму»	НМВ
5.	Методичні поради по створенню читацького клубу «Сімейний книголюб»	НМВ
6.	Методичні поради «Основні напрямки формування плану роботи бібліотек для дітей на 2013 рік»	НМВ
7.	Бібліографічну довідку із серії «Наші славетні земляки» «В країні слова вона – княгиня Ганна» до 65-річчя від дня народження поетеси Г. Костів-Гуски	ВДБІР
8.	Біобібліографічну довідку «Покликання серця – книги і діти» до ювілею директора ТОВД Н.С. Новіцької	ВДБІР
9.	Рекомендаційний список літератури «Символіка незалежної України»	ВДБІР
10.	Набір закладок «Сім природних чудес Тернопільщини»	
11.	Інформаційний список «Нові надходження з теорії виховання»	ВДБІР
12.	Інформаційний список «Початкова освіта: навчання та виховання»	ВДБІР
13.	Календар «Пам'ятні літературні дати на 2013 рік».	ВДБІР

Скорочення, вживані в тексті

ТОБД – Тернопільська обласна бібліотека для дітей

ВО 1-4 кл. – відділ обслуговування дошкільників та учнів 1-4 класів

ВО 5-11 кл. – відділ обслуговування учнів 5-11 класів

ВМ – відділ мистецтв

НМВ– науково-методичний відділ

ВДБІР – відділ довідково-бібліографічної та інформаційної роботи

ВКОД – відділ комплектування та обробки документів

ВЗГРФ – відділ зберігання, гігієни та реставрації фондів